

Fair Practice Code

→ Waarom de Fair Practice Code?

Er bestaat een breed gedragen en urgente behoefte aan het vormgeven en in stand houden van een gezonde arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector. De Sociaal Economische Raad en de Raad voor Cultuur hebben in 2017 in hun rapporten geconcludeerd dat de culturele en creatieve sector weliswaar hoogwaardig en internationaal toonaangevend is, maar dat er ook sprake is van uitholling en van een zorgelijke arbeidsmarkt.

Tijdens bijeenkomsten met betrokkenen zijn in 2017 de eerste aanzetten gegeven tot vormgeving van het begrip Fair practice en de uitgangspunten die eraan ten grondslag liggen. Geïnspireerd door vergelijkbare initiatieven in omliggende landen en in andere sectoren, werd onderzocht wat de noodzaak is van een eerlijke praktijk en op welke (voor)waarden deze moet worden gegrondvest. Dit vooronderzoek heeft geleid tot vijf gedeelde waarden, die de grondslag vormen voor de gedragscode en die een referentie zijn voor reflectie en evaluatie. De Fair Practice Code werd gelanceerd op 3 oktober 2017 en is in 2018 aangescherpt naar aanleiding van werksessies met werkenden uit de hele culturele en creatieve sector.

Het debat over Fair practice heeft ook bijgedragen aan de bewustwording bij de politiek dat een herwaardering van de culturele en creatieve sector vorm moet krijgen, zowel in immateriële als materiële zin. De sector nam verantwoordelijkheid door de handen ineen te slaan en samen een 'Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector 2017 – 2023' op te stellen. De Fair Practice Code was een onderdeel daarvan en bedoeld als handvat voor alle culturele professionals om die dialoog te voeren, om zichtbaar te maken wat er beter kan en daadwerkelijk verbeteringen door te voeren.

Het belang van de code wordt zowel in de sector als bij overheden benadrukt en staat hoog op de politieke agenda. Met steun van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Kunsten '92 vanaf 2019 tot op heden een programma ontwikkeld en uitgevoerd dat alle gebruikers van de Fair Practice Code – van overheid en organisaties tot makers en publiek – handreikingen biedt om met elkaar de implementatie van de code te realiseren en daar het gesprek over te organiseren. Sinds 2021 werkt Kunsten '92 nauw samen met Platform ACCT aan dit project, waar onder meer de fair-PACCT ketentafels per sector worden georganiseerd met als doel de Fair Practice Code te vertalen naar concrete hulpmiddelen voor toepassing in de praktijk. Ook is er het Fair Practice Lab ontwikkeld, een do-it-yourself workshop. De workshop is speciaal ontwikkeld voor organisaties om te reflecteren op de verschillende thema's van Fair practice en daar een eigen visie en implementatieplan voor te ontwikkelen.

Hoewel er zeker vooruitgang is geboekt op het gebied van Fair practice in de culturele en creatieve sector in Nederland, is er ruimte voor verbetering. Veel kunstenaars en creatieve professionals ervaren nog steeds financiële onzekerheid en werkdruk. Het is daarom belangrijk dat er aandacht blijft voor Fair practice en dat er concrete acties worden genomen om de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector eerlijker en duurzamer te maken.

→ Wat is de Fair Practice Code?

De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in de culturele en creatieve sector op basis van vijf kernwaarden: solidariteit, diversiteit, duurzaamheid, vertrouwen en transparantie. De code nodigt uit tot kritische reflectie en biedt een handreiking voor hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt.

Hij functioneert als een paraplu voor regelingen en richtlijnen ter verbetering van het verdienvermogen en de ontwikkelings- perspectieven voor werkenden in de culturele en creatieve sector. Ook spoort de code aan om deze, waar nog niet aanwezig, te ontwikkelen.

Deze code nodigt uit om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor een 'Fair Chain', waarin kunstenaars en creatieven, maar ook 'mogelijkmakers' van kunst en cultuur een 'Fair Share' en 'Fair Pay' toekomt van de waarde van hun vakmanschap, zeggingskracht en uniciteit in de samenleving. Dat wil zeggen dat iedereen onder eerlijke omstandigheden werkt en tegen een redelijke vergoeding. Dat ieder bewust is van zijn plek in de keten, verantwoordelijkheid neemt en solidair is met andere werkenden in het veld.

De Fair Practice Code is opgesteld door een brede vertegenwoordiging van culturele en creatieve professionals en vormt een aanvulling op de Governance Code Cultuur en Code Diversiteit & Inclusie.

Voor wie is de Fair Practice Code?

De code is er voor alle werkenden binnen de culturele en creatieve sector, iedereen die de sector ondersteunt en iedereen die afnemer is van kunst en cultuur. De code is van toepassing op zowel gesubsidieerde als niet-gesubsidieerde personen en organisaties.

De culturele sector en creatieve industrie kennen de deelsectoren: podiumkunsten, erfgoed, beeldende kunst, audiovisueel, film, letteren, architectuur, vormgeving, nieuwe media, cultuureducatie en -participatie, amateurkunst, bibliotheken, media, entertainment, creatieve zakelijke dienstverlening, archieven, mode en gaming.

De Fair Practice Code heeft betrekking op alle soorten werkverhoudingen en richt zich tot opdrachtgevers, werkgevers, werknemers, zelfstandige professionals, stagiairs en vrijwilligers. Zo horen bijvoorbeeld dansers, kunstenaars, muzikanten, restauratoren, filmmakers, ontwerpers, architecten en journalisten, maar ook alle ondersteuners, technici, productiemedewerkers en bestuurders tot de doelgroep.

De code richt zich ook op aan de sector gerelateerde instellingen, zoals brancheorganisaties, fondsen, het Rijk, Provincies en Gemeenten, namelijk om de verantwoordelijkheid te delen en voorwaarden te creëren om Fair practice toe te passen, te ondersteunen en te promoten.

Voor de afnemers van cultuur, het publiek, biedt de code de mogelijkheid om een helder begrip toe te voegen aan de discussie rondom de waarde van kunst en cultuur. De code draagt dus ook bij aan meer waardering voor de rol van de culturele sector in onze economie en samenleving. Daarnaast biedt de code het publiek inzicht in de beroepspraktijk en ethiek in de cultuursector.

→ Hoe de Fair Practice Code toe te passen?

De Fair Practice Code is bedoeld als handvat voor alle culturele professionals om met elkaar in gesprek te gaan. Het is een uitnodiging om kritisch na te denken over wat normaal wordt gevonden, om zichtbaar te maken wat er beter kan en vervolgens daadwerkelijk verbeteringen door te voeren.

Toepassen begint dus met lezen. Vraag jezelf af hoe de vijf waarden aansluiten bij jouw praktijk. Waar is ruimte voor verbetering? De code reikt een aantal onderwerpen aan waaraan je je eigen praktijk kunt toetsen en waarover je in gesprek kunt gaan met de mensen en organisaties met wie je samenwerkt. Je kunt de code gebruiken om afspraken te maken, om problemen in kaart te brengen en om bijvoorbeeld samen met brancheorganisaties, fondsen en (lokale) overheden te werken aan oplossingen.

De sector wordt gekenmerkt door grote verscheidenheid. Maatwerk is daarom noodzakelijk en onontkoombaar. Niet iedereen zal altijd in staat zijn om alle onderdelen van de code letterlijk na te komen. Daarom wordt het principe 'pas toe en leg uit' gehanteerd. De code biedt op die manier aanleiding om inzicht te geven en te vragen aan opdrachtgevers, opdracht-nemers en subsidiënten. Als instellingen of organisaties in hun verantwoording uitleggen waarom ze wel of niet in staat waren bepaalde afspraken na te komen, worden zowel verborgen gebreken als 'best practices' zichtbaar.

Het samen blijven doorontwikkelen en toepassen van de Fair Practice Code is de gedeelde verantwoordelijkheid van de hele sector: werkgevers, opdrachtgevers, werknemers, kunstenaars, zelfstandigen, ondersteuners, fondsen, bonden, organisaties en overheden. Wie de code toepast, wordt gevraagd dit ook (publiekelijk) uit te dragen. Dat kan bijvoorbeeld door een verantwoording in de jaarverslagen, vermelding op je website of in gesprekken met je samenwerkingspartners of publiek. Hierdoor wordt kennis over de Fair Practice Code verspreid en de toepassing ervan gestimuleerd.

Op basis van tien thema's kunnen organisaties en zelfstandigen controleren of zij handelen volgens de kernwaarden waarop de code is gebaseerd. Zijn de waarden uit de code vertaald in concreet beleid en wordt dit ook toegepast in de praktijk?

Op de website www.fairpracticecode.nl vind je praktische informatie bij de verschillende onderwerpen. Denk aan bestaande afspraken in cao's, honorariumrichtlijnen, convenanten en andere relevante onderliggers die je als voorbeeld of kader kunt gebruiken.

Met de code in de hand, is er een 'do-it-yourself-workshop' ontwikkeld: het Fair Practice Lab. Deze workshop is speciaal ontwikkeld voor organisaties om te reflecteren op waar zij staan, en welke zaken prioriteit zijn. Het zet aan tot maatwerk en het formuleren van een eigen Fair Practice Statement en een actieplan. Daarnaast zijn er in de loop van de tijd meerdere rekentools, websites en programma's ontwikkeld om Fair pay en Fair practice te ondersteunen.

→ Uitgangspunten: kernwaarden

→ Uitgangspunten: kernwaarden

- **Solidariteit:** De noodzaak van een gemeenschappelijk belang en afhankelijkheid wordt zowel binnen de keten van creatie, productie, distributie en exploitatie in de sector zelf, als in de samenleving als geheel erkend. Dit betekent dat het vanzelfsprekend is om de belangen van anderen te verdedigen en elkaar verder te helpen, collectieve (auteursrecht)afspraken na te streven en het belang van collectieve verantwoordelijkheid voor eerlijke betaling te erkennen en waar te maken.
- **Diversiteit:** De culturele en creatieve sector wil inclusief zijn. Hij moet meer ruimte en kansen bieden en is gebaat bij een betere afspiegeling van de samenleving in alle organisatiegebieden en -niveaus. Het gaat hierbij niet alleen over culturele of etnische achtergrond, maar ook over gender, seksuele geaardheid, leeftijd, kennis en vaardigheden en sociaaleconomische achtergrond.
- **Duurzaamheid:** Om het hoge niveau en het potentieel van de culturele en creatieve sector te behouden en te stimuleren, moeten creatieve professionals in hun beroepspraktijk niet worden ontmoedigd. Dit kan door middel van toekomstgericht beleid dat inzet op groei en ontwikkeling van menselijk kapitaal. Tevens door investeringen in kwaliteit van werken door scholing, HR-beleid en afspraken over verzekering en pensioenen om de potentie en motivatie alle werkenden in de sector op de lange termijn te borgen. Het gaat om erkenning van de immateriële waarde van kunstenaars en creatieven voor de duurzame en creatieve kennissamenleving die we willen zijn.

- **Vertrouwen:** Anders dan in veel andere sectoren in de samenleving is het in de culturele en creatieve sector – net als bijvoorbeeld in de wetenschap – moeilijk om inspanning, talent en arbeid direct te relateren aan kwaliteit en aan kwantitatieve ‘output’ met een meetbaar rendement. In plaats van afrekenen op ‘output’ is vertrouwen in ‘outcome’, toewijding, kwaliteit en intentie een noodzakelijke waarde en voorwaarde voor succes.

- **Transparantie:** Een voorwaarde voor vertrouwen en inzicht in elkaars belangen en mogelijkheden, is een zekere mate van openheid in beleid en bedrijfsvoering. Een transparante markt – die voor een deel wordt gefinancierd door maatschappelijke opdrachtgevers zoals fondsen en overheden – bevordert vertrouwen, eigenaarschap en biedt strategische en praktische kansen voor samenwerking.

→ De Fair Practice Code

Overwegende dat:

De culturele en creatieve sector een onmisbare waarde in de Nederlandse samenleving vertegenwoordigt en een breed maatschappelijk belang dient.

De culturele en creatieve sector het visitekaartje is van Nederland en een belangrijke positieve bijdrage levert aan onze reputatie in het buitenland van innovatief, ondernemend en creatief land.

De creativiteit en zeggingskracht van makers de kern vormen van de unieke waarde die deze sector voor de samenleving vertegenwoordigt.

De culturele en de creatieve sector gebaat is bij een grote verscheidenheid aan organisaties, ondernemingen en zelfstandige professionals, in uiteenlopende werkvelden.

De economische waarde die door de culturele en creatieve sector wordt gecreëerd in veel gevallen niet terecht komt bij de sector of de maker.

Eenieder die arbeid verricht, recht heeft op een rechtvaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld (Universele Rechten van de mens, Artikel 23.3).

Het in het belang is van een toekomstgerichte, innovatieve culturele en creatieve sector dat arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden worden versterkt.

**Stellen gebruikers van de Fair Practice Code zich tot doel:
Om, met in achtneming van:**

De Governance Code Cultuur De Code Culturele Diversiteit

**Zich gezamenlijk in te zetten voor Fair Pay, Fair Share en
Fair Chain:**

- Een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering en respectvol, solidair en in vertrouwen met elkaars belangen rekening houden, ten dienste van een sterke sector die de potentie en kansen van makers ten volle benut en doet renderen.

En de volgende kernwaarden uit te dragen en waar te maken:

Solidariteit

- **Tegenover werk staat een eerlijke vergoeding.**
- Hierbij worden cao's en honorariumrichtlijnen zoveel mogelijk aangehouden. Betaling van (freelance) medewerkers geschiedt indien er geen cao is, redelijk en eerlijk.
- Afspraken over honoraria en vergoedingen kunnen in elke discipline worden ontwikkeld, voor zover nog niet aanwezig. Men maakt ook gezamenlijk afspraken over eerlijke auteursrechtvergoedingen voor exploitatie-overeenkomsten, op grond van Artikel 25c van de Auteurswet.
- Er wordt met inachtneming van het belang van flexibiliteit in de sector, scherp gekeken naar de verhouding onbetaalde en betaalde krachten, secundaire arbeidsvoorwaarden en gelijke behandeling. Een vrijwilligers- of stageplaats aanbieden vereist dan ook een heldere definitie van de functie, de arbeidsvoorwaarden en een passende vergoeding.

- Opdrachtgevers (culturele instellingen of kunstenaars) werken alleen met opdrachtnemers ('onderaannemers') die volgens de Fair Practice Code werken.
  - Bij pitches en prijsvragenbeleid wordt professionele arbeid voor alle deelnemers vergoed.
- **De culturele en creatieve sector moet gezamenlijk zorg dragen voor een sterk veld.**
- Bijvoorbeeld door te verenigen en samen te delen en door financiering van het collectief.
  - Door een bijdrage te leveren aan de gezamenlijke belangenbehartiging en door ondersteuning te bieden aan opleiding en ondernemerschap.

→ **Transparantie**

- **De bedrijfsvoering van organisaties (van fonds tot zzp'er en alles daartussen) – is zo transparant mogelijk.**
  - Gegevens over bedrijfsvoering worden waar mogelijk gedeeld en publiek toegankelijk gemaakt, hetgeen leidt tot inzichtelijkheid in elkaars situatie.
  - De culturele en creatieve sector moet gezamenlijk zorg dragen voor een sterk veld.

- **De Fair Practice Code wordt uitgedragen en er wordt verantwoording over afgelegd.**
  - Publiek en privaat gefinancierde instellingen nemen de verantwoordelijkheid om de code toe te passen middels 'het pas toe en leg uit principe'.
  - Kunstenaars en instellingen besteden er aandacht aan in hun project- en jaarverslagen.
  - De Governance Code Cultuur wordt nageleefd en uitgedragen.
  - Kennis en expertise worden waar mogelijk gedeeld.
  - De Fair Practice Code wordt ook nageleefd door onderaannemers.

→ **Duurzaamheid**

- **Er wordt geproduceerd met het oog op de kwaliteit en de lange termijn.**
- Dat betekent dat er wordt geïnvesteerd in het potentieel en de ontwikkeling van werkenden en dat:
  - scholing en ruimte tot ontwikkeling worden geboden waar mogelijk;
  - evaluatie onderdeel is van een samenwerking;
  - werkgevers en werknemers gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen om mentale en fysieke overbelasting te voorkomen.
- Dat betekent dat de sector zich gemeenschappelijk inzet voor de ontwikkeling van gezamenlijk beleid voor verantwoord marktgedrag.
- Dat betekent dat werkenden de verantwoordelijkheid nemen om hun diensten niet onder de kostprijs aan te bieden.
- Dat betekent dat er constructief om wordt gegaan met al het materiële en immateriële kapitaal in de sector, met respect voor de persoonlijke investeringen in de culturele producten.

→ Diversiteit

- Men draagt gezamenlijk zorg voor meer inclusiviteit in de sector. Het gaat hierbij niet alleen over culturele of etnische achtergrond, maar ook over gender, seksuele geaardheid, leeftijd, kennis en vaardigheden en sociaaleconomische achtergrond.
- Men draagt gezamenlijk zorg voor het implementeren van de Code Culturele Diversiteit, door deze in de eigen organisatie en het veld uit te voeren en elkaar erop aan te spreken.
- Men draagt gezamenlijk zorg voor brede representatie in publiek, programma en personeel en in vertegenwoordigende organen of beleidsvormende processen.
- Waar nodig worden de structuur van de eigen organisatie en de arbeidsvoorwaarden daarop aangepast.

→ **Vertrouwen**

- **Er moet ruimte zijn voor maatwerk, bijvoorbeeld op het gebied van gestelde subsidie-eisen en bedrijfsdoelen. Er moet balans zijn tussen transparantie/bureaucratie enerzijds en het belang van de individuele instelling anderzijds.**
- **Kwaliteit wordt als uitgangspunt genomen.**
- **Men gaat op zorgvuldige wijze om met representatie en vermelding, door toe te zien op eigenaarschap, bronvermelding en rechtenafdracht.**
- **Men zorgt voor een laagdrempelige manier van het afwickelen van geschillen, bijvoorbeeld door aansluiting bij de geschillencommissie auteurscontractenrecht.**
  - Partijen trachten in onderling overleg tot een oplossing voor een eventueel geschil te komen. De geschillencommissie auteurscontractenrecht kan voor geschillen inzake de exploitatieovereenkomst met mediation en bindend advies daarbij behulpzaam zijn.

Hoe pas je de
Fair Practice Code toe?
Wanneer werk je eerlijk en
wanneer niet? Lijkt het je nog een
onhaalbaar doel? Of heb je al
ideeën over waarom Fair practice
belangrijk is, maar weet je nog niet
goed wat en hoe je zou kunnen
veranderen?

Doe het
Fair
Practice
Lab

Deze do-it-yourself workshop
is speciaal ontwikkeld voor
organisaties om te reflecteren
op waar jullie staan, en
met welke zaken je aan
de slag wil gaan.

Bezoek
digipacct
voor HR &
arbeidsvoor-
waarden!

Kijk en bestel!
www.fairpracticecode.nl

10 Thema's Fair Practice Code

Professionele ontwikkeling

Hoe draag je bij aan de ontwikkeling en groei van jezelf en van de mensen met wie je werkt?

Gezond werken

Is de werkomgeving een plek waar iedereen gezond en duurzaam kan werken?

Veilig werken

Voelt iedereen zich sociaal veilig in de werkomgeving?

Auteursrechten

Betaal je altijd de rechthebbende wanneer je het werk van iemand anders gebruikt? Zorg je er zelf voor dat jouw werk beschermd is en dat je erkenning krijgt voor je werk?

Diversiteit & inclusie

Hoe kun je jouw organisatie toegankelijk maken voor divers talent?

Duurzaamheid

Hoe zorgen we dat iedereen die binnen de sector werkt een duurzame loopbaan kan opbouwen en behouden?

Transparantie in financiën

Geef je inzicht in je financiën aan anderen? Is de financiële verantwoording voor iedereen transparant? Heb jij inzicht in wie de besluiten neemt?

Toezicht

Hoe wordt toezicht binnen de instelling gewaarborgd?

Werken aan Fair practice

Wordt er genoeg tijd en aandacht aan Fair practice besteed binnen de organisatie? Vraag je als opdrachtnemer zelf wel eens om feedback of leg je evaluatiemomenten met je opdrachtnemer vast?

Eerlijke vergoeding

Krijg jij eerlijk betaald? Krijgen jouw opdracht- of werknemers een eerlijke vergoeding voor hun werk?

→ Colofon

Tweede druk: Amsterdam, juni 2024

Ontwikkeling Fair Practice Code (2017)

Anne Breure, Rutger Gernandt,
Yvonne Grootenboer, Jorn Matena, Michelle
Schulkens, Marianne Versteegh, Jan Zoet.

Penvoerder Fair Practice Code

Kunsten '92

Programmaleider implementatie, promotie en verdieping van de fair Practice Code

Kunsten '92, Pien van Gemert

Website en grafisch ontwerp

OVERHAUS, ontwerp en communicatie

Druk en distributie

Springeruit

Deze publicatie is tot stand gekomen
mede dankzij ondersteuning van het
ministerie van OCW.

P/a Kunsten '92

Herengracht 62 1015 BP Amsterdam

fairpracticecode@kunsten92.nl

www.fairpracticecode.nl

